

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1982
FORFATTER:	Ingrid Bruun
TITEL:	Prins Frederiks amme
KORT RESUME:	Ridefogedinde Nelle Søndermann fra Hejls var amme for Frederik IV i 1671-73

Prins Frederiks amme

af Ingrid Bruun

24. maj 1674 døbte præsten i Vonsild hr. Rühde et slegfredsbarn, et barn uden for ægteskab, hvad der just ikke var nogen sjældenhed. At moderen hed Martha Torsdatter og var fra Norge, var vel heller ikke noget at tale om, da Danmark og Norge jo hørte sammen. Barnet fik navnet Birgitte og kom vel til at hedde Christensdatter, da faderen skulle være en karl af Jylland ved navn Christen Hansen.

Men præsten vedføjer, at denne Martha Torsdatter havde før været amme for »vor ridefoged Christian Synderman på Vargårde i Hejls, da dennes hustru opammede prins Friderich i København«.

Nu bliver det interessant. Frederik IV var født i 1671, og det må ridefoged Syndermanns barn jo også være. Men hvad gjorde nu ridefogedens hustru værdig til den store ære? For det første skulle hun være sund og stærk, og man kan ikke se bort fra, at der blev spurgt om hendes ydeevne, både mængde og længde, for en prins skulle vel have det bedste der kunne skaffes. Hun skulle vel også være af ret god familie?

Den gode pastor Rühde hjælper os også med at finde ridefogedens hustrus herkomst. Præsten skriver nemlig lange levnedbeskrivelser for sine sognebørn, og vi er heldige at have en broder til madamme Søndermann her i Vonsild. Det kunne være fristende at skrive

Frederik IV. Portrætteret 1693 af Hyacinte Ricaud. De danske kongers kronologiske samling på Rosenborg.

hele denne mands testamonium, men det er jo en helt anden sag. Vi er dog nødt til at have det i store træk for at sige lidt om familiens status.

Jeb Nissen Smed var født i Sdr. Bjert i 1632. Faderen var den »ærlige, agtede og velforstandige« mand Niss Jessen, moderen »ærlige, dydige og gudfrygtige«

kvinde Helle Erichs, salig Kiersten hr. Johannisses søsterdatter, født i Bundegård. Hr. Johannes må være den gamle pastor Schrøder.

Jeb Nissen Smed var yngst af 3 helsøskende, der var broderen Jess Nissen Smed, der siden havde gården efter faderen, og så var der søsteren Ell, vel nok Ellen, på Varmark.

Jeb Nissen Smed blev ikke bare kaldt smed, han var i lære i 3 år hos ærlige og fornemme mand Iver Nielsen Møllsvend i det der nu (1695) kaldes Ivers Mølle. Efter at have været i Haderslev, Taps og Seest Mølle, hvor Iver Nielsen siden boede, fik Jeb Nissen Smed værksted i Dalby sogn ved Kolding. Han blev gift med Barbara Pedersdatter af Tved. Under krigen flygtede alle til Kolding. De blev indlogeret i Mogens Erichsens hus (Helligkorsgade 20, nu Borgerkroen) hvor Barbara Pedersdatter lå syg og blev berettiget af pastor Rühde fra Vonsild, der som han skriver nys var kommet hertil.

Der var pest i landet, og forholdene var forfærdelige. Kolding kirkebog beretter om masser af døde, men det kan bevises, at langt de fleste af omegnens folk, der døde i Kolding, ikke blev optegnede i byens kirkebog, da de blev ført til deres hjemsogets kirkegårde. Sådan gik det også Jeb Nissen Smeds hustru, hun døde i Kolding og blev begravet i Dalby. Den lille datter kom til faderens halvbror i Sdr. Stenderup, hvor hun døde kort efter.

Mogens Erichsen var rådmand i Kolding, men han var død allerede i 1650, han var født ca. 1597, var første gang gift med Karen Anchersdatter, der skulle være datter af borgmester og tolder i Kolding Ancher Mogensen. Mogens Erichsens anden hustru hed Inger Poulsdatter, vist af præstefamilie fra Seest, til hvis kirke hun skænkede en lysekrone, måske

som tak for beskærmelse i krigen, måske som et minde over hendes 17-årige søn Iver, der døde af pest i september 1659, 17 år gammel.

Med denne familie må familien i Sdr. Bjert have været beslægtet, siden de blev optaget i huset under krigen, og man forstår nu bedre, at Ellen Ridefogeds blev prinsens amme, da den kongelige familie ofte var på Koldinghus og havde gode forbindelser her.

I de kongelige kammerregnskaber kan man finde oplysninger om den løn Nelle Søndermann fik for sin amning. I august 1673 står som udgift: »Hans kgl. højhed prins Frederiks amme Nelle Søndermands foræring 200 rigsdaler – nok Nelle Søndermands tvende års løn 100 rigsdaler«. Nelle Søndermann har altså efter to år kunnet vende tilbage til sin egen familie i Hejls. I 1676 fik hun yderligere 50 rigsdaler »af nåde« af den kongelige familie.

Hejls sogns kirkebøger er desværre ikke bevarede fra den tid, så Ellen Nisdatter kan ikke findes ad den vej.

Vargårde i Hejls får man bedst oplysning om gennem gamle Knud Krags bog om sognet. Knud Krag var født i Hejls 1829, døde i Hejls 1917. Han skriver: »Vargårde er en gammel adelig domænegård hørende under Hejls, beliggende i sognets østre side ned til Lillebælt. Den hørte nok til Hejls, men er ikke opført i den gamle jordebog, havde intet i de fleste tilfælde at gøre med sognet, hverken vejvæsen eller andet, var tiendefri, som den er endnu (1911), fri for al ægtkørsel og offentligt arbejde, havde selv jagtretten, kort sagt en fri stat under herremændene. Gården var også fri for indkvartering og levering af fourage til hærens magasiner. Den ejedes af herremænd indtil 1574, da døde den sidste, Joakim Breide, der ligger begravet midt i Hejls kirke sammen med hustruen. Frederik II købte efterhånden gården af arvingerne, og den kom under staten, der forpagtede den ud, indtil den i 1791 solgtes til udstykning«.

Ridefoged Christian Søndermann var vist aldrig fadder i Vonsild, men hustruen var der flere gange, altid som gudmoder, hun kaldtes da Nelle Søndermanns eller ridefogedinde. Nelle eller Ell, det må være den samme.

Mogens Erichsens hus, Helligkorsgade 20, nu Borgerkroen. Foto fra ca. 1900.

